

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ (1798-1857)

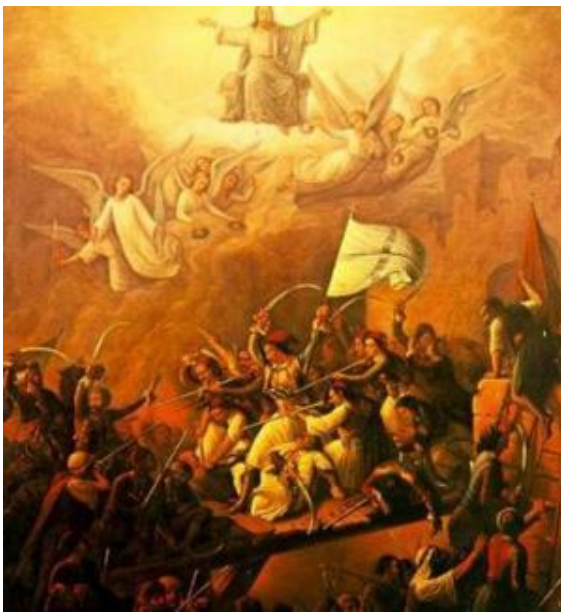
«Μήγαρις έχω άλλο στο νου μου πάρεξ ελευθερία και γλώσσα;»

Θεωρήθηκε ο ηγέτης της Επτανησιακής Σχολής στην ποίηση. Ο *“Ύμνος εις την Ελευθερίαν”*

(1823) του εξασφάλισε σημαντική φήμη.

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ»

Είναι ένα ποίημα με μεγάλη έκταση, που αν και απασχόλησε τον Σολωμό για 20 χρόνια δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. Ο ποιητής έκανε τρεις διαδοχικές προσπάθειες να γράψει το έργο υιοθετώντας κάθε φωνή διαφορετική ποιητική αντίληψη. Τα χειρόγραφά του αξιοποίησε ο Ιάκωβος Πολυλάς πού ομαδοποίησε τα αποσπάσματα σε 3 «σχεδιάσματα». Το πρώτο χρονολογείται από το 1829 ως το 1830. Το δεύτερο από το 1833 ως το 1844 και το τρίτο από το 1844 ως το 1849.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ: Η δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου από τους Τούρκους με τον Κιουταχή και στη συνέχεια από τους Αιγύπτιους με τον Ιμπραήμ (Μάιος 1825-Απρίλιος 1826) και η ηρωική Έξοδος την παραμονή των Βαΐων (10 Απριλίου 1826).

Ο Σολωμός που παρακολουθούσε τα γεγονότα από την Ζάκυνθο θεώρησε ότι ο ηρωισμός και η αυτοθυσία των υπερασπιστών του Μεσολογγίου έπρεπε να γνωστοποιηθούν στα πέρατα του κόσμου, για να εμπνέουν τους λαούς που διεκδικούν την ελευθερία τους.

Ο ΤΙΤΛΟΣ: Αποτελεί οξύμωρο σχήμα, που σκοπό έχει από τη μια να προκαλέσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και από την άλλη να προβάλει την άποψη ότι η εσωτερική ελευθερία και η ανθρώπινη ψυχή **θριαμβεύουν πάνω στη σωματική στέρηση**. Οι Μεσολογγίτες περισφίγγονται από τον κλοιό των πολιορκητών, μαστίζονται από την

πείνα και τις αρρώστιες, έχουν λιγοστά εφόδια και επιπλέον αντιμετωπίζουν τον πειρασμό της αναγεννημένης φύσης(=είναι πολιορκημένοι). Όμως δεν είναι διατεθειμένοι να υποκύψουν και να δεχτούν τη σκλαβιά αλλά εμμένουν στο χρέος να διατηρήσουν την ελευθερία τους όσο ζουν (=είναι ελεύθεροι).

ΑΝΑΛΥΣΗ Α΄ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ

Κύριο θέμα η πείνα που μαστίζει στους πολιορκημένους Μεσολογγίτες, η αντιμετώπισή της και η νίκη τους πάνω σε αυτή.

Η εικόνα της μάνας και η εικόνα του Σουλιώτη είναι στιγμιότυπα της πολιορκίας που αισθητοποιούν , πραγματώνουν αυτό το θέμα.

Στίχος 1 Στοιχειοθέτηση χώρου= κάμπος Μεσολογγίου

Οι συνθήκες που επικρατούν σε αυτόν είναι η απόλυτη ερημιά, η ακινησία , η σιγή.

Πώς αισθητοποιούνται οι συνθήκες αυτές : α) το ουσιαστικό σιωπή στη μέση του στίχου και τον επιθετικό προσδιορισμό άκρα β) το υπερβατό σχήμα= άκρα του τάφου σιωπή γ) το ρήμα βασιλεύει (= μεταφορά και προσωποποίηση) στο τέλος του στίχου και σε χρόνο ενεστώτα για να δηλώσει διάρκεια, κάτι σίγουρο, οριστικό.

Στίχος 1 λόγος πυκνός και λιτός, λέξεις απλές, μεστές από νόημα, τίποτα περιττό.

Στίχος 2

Εδώ αίρεται(= διακόπτεται) η ακινησία του πρώτου στίχου και **υπάρχει ζωή, κίνηση (συσσώρευση τριών ρημάτων)**

Τρεις εικόνες: -Μία ηχητική (Λαλεί πουλί =παρήχηση λ και ομοιοτέλετο=ομοιοκατάληκτο)

-Μία κινητική (παίρνει σπυρί = παρήχηση του π και ρ)

-Μία συναισθηματική (και η μάνα το ζηλεύει)

Ανάμεσα στο πρώτο ημιστίχιο και στο δεύτερο αντίθεση → η ξεγνοιασιά του πουλιού, η ελευθερία του ,η ικανότητά του να βρίσκει

τροφή έρχεται σε αντίθεση με τη ζήλεια της μάνας . Το ανθρώπινο πλάσμα το ανώτερο στην ιεραρχία των όντων σε κατώτερη θέση από το υποδεέστερο πουλί...

Γιατί ο ποιητής διάλεξε μία μάνα και όχι μία απλή γυναίκα ως σύμβολο του;

Μία μάνα είναι μία ύπαρξη που δεν σκέφτεται και δεν υπολογίζει μόνο τον εαυτό της. Έχει να φροντίσει και τα παιδιά της. Στο στίχο 2 φαίνεται ότι η πείνα έχει φτάσει σε τέτοιο σημείο ώστε το σπυρί του πουλιού να κινεί τη ζήλεια της μάνας αφού αυτή δεν μπορεί να εκπληρώσει τη βασική της ιδιότητα, το μητρικό ένστικτο, την ουσιαστική της υπόσταση, τη μητρική όπως αβίαστα κάνει το πουλί.

Στίχος 3

Συνεχίζει τον δεύτερο και τον εξηγεί (δικαιολογεί το ζηλεύει)

Η πείνα ονομάζεται για πρώτη φορά και αποδίδεται από τον ποιητή εικονιστικά και παραστατικά (τα μάτια η πείνα εμαύρισε = μαύροι κύκλοι από εξάντληση, στέρηση.)

Το βάρος πέφτει στη λέξη μάτια αφού επαναλαμβάνεται στην αρχή και των δύο ημιστιχίων.

Στα μάτια η μάνα μνέει (και σήμερα λέμε στο ορκίζομαι στα μάτια μου)→βαρύτητα όρκου αφού τα μάτια είναι από τα πολυτιμότερα ανθρώπινα όργανα.

Μνέει : ο ενεστώτας δηλώνει τη σταθερότητα του όρκου απόφασης .

Τι δείχνει ο στίχος 3; Πεισματική εναντίωση της μάνας απέναντι στο εμπόδιο της πείνας. Είναι αποφασισμένη να μην υποκύψει. Ξέρει το μητρικό της καθήκον μα το ηθικό χρέος υψώνεται πάνω από αυτό. Η υπέρβαση της μητρικής υπόστασης απέναντι στο χρέος

→ τραγικότητα μάνας.

Στάση μάνας: Αργοπεθαίνει από την πείνα σιωπηλά, χωρίς διαμαρτυρία ,με μία ανέκφραστη υπομονή και μία παθητική αντοχή.

Στο δίλημμα να υποκύψει στην πείνα και να επιζήσει αυτή και τα παιδιά της ή να αντισταθεί και να πεθάνει -παίρνοντας πάνω της και την ευθύνη για το θάνατο των παιδιών της - διαλέγει το δεύτερο.

Β ενότητα: Η στάση του Σουλιώτη

Στίχος 4

Σουλιώτης είναι άντρας πολεμιστής με παράδοση στη γενναιότητα.
Καλός: Δεν έχει μόνο ηθική σημασία αλλά δείχνει γενικότερα την αρετή, στην πολεμική τελειότητα.

Στέκει παράμερα : Απομακρυσμένος, απομονωμένος για να μην τον δει κανείς(ντροπή)

Κλαίει : Συναισθηματική ταραχή, πιο εκδηλωτικός από γυναίκα.

Στίχοι 5-6 Εξηγούν το κλαίει του στίχου 4

Κλαίει από περηφάνια, πληγωμένο φιλότιμο, πικρία, ντροπή. Κλαίει γιατί διαπιστώνει ότι η εξάντληση που προκαλεί η πείνα περιορίζει τη ζωτική του ικανότητα που είναι αναγκαία για να πολεμήσει. Ο πολεμιστής που νιώθει να καταξιώνεται μόνο μέσα στον πόλεμο έχει φτάσει από την πείνα στο σημείο να μην μπορεί ούτε καν να σηκώσει το όπλο του → αυτοκατάργηση του Σουλιώτη στην πιο βασική του ιδιότητα, αυτή του αγωνιστή. Και το χειρότερο είναι ότι ο Σουλιώτης ξέρει ότι ο εχθρός, ο Αγαρηνός γνωρίζει την αδυναμία του. Δεν κλαίει λοιπόν από δειλία αλλά από περηφάνια.

Στίχος 5 Η αποστροφή στο τουφέκι (προσωποποίηση τουφεκιού) είναι πολύ ψυχολογημένη. Είναι συνηθισμένη αντίδραση όταν δεν μπορούμε να εκδηλώσουμε το θυμό ή το παράπονο μας σε κάποιο

πρόσωπο να απευθυνόμαστε στο πιο οικείο, αγαπημένο μας αντικείμενο- για τον πολεμιστή είναι το όπλο του.

Έρμο τουφέκι σκοτεινό: Τα επίθετα εκφράζουν πιο πολύ τη μελαγχολική διάθεση, τη μοναξιά και την απόγνωση του ίδιου του Σουλιώτη παρά ιδιότητα του όπλου.

Στάση Σουλιώτη: Εκφράζεται πιο επιθετικά από τη γυναίκα με μία πικρή αγανάκτηση ,με ένα κλίμα πληγωμένης ανδρικής και εθνικής αξιοπρέπειας. Πάντως και οι δύο δείχνουν το ίδιο ψυχικό μεγαλείο και αντιστέκονται στο εμπόδιο της πείνας.

Γλώσσα: Λόγος πυκνός, περιορισμένος στα αναγκαία, λιτός. Κάθε λέξη έχει αυτοτέλεια και κάθε στίχος είναι ακέραιος. Επίθετα της ουσίας και όχι των χρωμάτων. Είναι αισθητή η προσπάθεια να πετύχει η πιο τέλεια έκφραση. Στίχοι υποβλητικοί, χωρίς ίχνος συναισθηματισμού και πάθους, χωρίς ίχνος εντυπωσιασμού.

Σχεδιάσμα Β΄, Απόσπασμα 2

ΘΕΜΑ: Η ομορφιά της ανοιξιάτικης φύσης που καλεί τους Μεσολογγίτες να απολαύσουν τη ζωή εγκαταλείποντας τον αγώνα τους.

Στίχος 1: Απρίλης: ο κατεξοχήν μήνας της άνοιξης ,σύμβολο της αναγέννησης και της ομορφιάς της φύσης: τότε ανθίζουν τα περισσότερα λουλούδια και ξεπετούν βλαστούς, τότε γλυκαίνει ο καιρός. Ο Απρίλης συσχετίζεται με τον **Έρωτα** που συμβολίζει τη δημιουργική δύναμη της ζωής και γενικότερα τη χαρά.

- οπτικοακουστική εικόνα (χαρούμενη κίνηση, ευχάριστη διάθεση→εντύπωση γιορταστικής ατμόσφαιρας)
- 2 προσωποποιήσεις που λειτουργούν συμβολικά
- συμμετρία: στο πρώτο ημιστίχιο βρίσκονται δύο τρισύλλαβα ουσιαστικά και στο δεύτερο δύο τρισύλλαβα ρήματα.

Στίχος 2 :Το πρώτο ημιστίχιο συμπληρώνει την εικόνα του πρώτου στίχου. Τα άνθη και οι καρποί συμπληρώνουν την ομορφιά της φύσης.

Το δεύτερο ημιστίχιο έρχεται σε δραματική αντίθεση με την προηγούμενη εικόνα χαρά και γιορτής. Η ψυχή των Μεσολογγιτών (σε) είναι περικυκλωμένη από τόσους αρματωμένους εχθρούς. Με τη σύγκριση «τόσα-όσα» ο Σολωμός εξισώνει αριθμητικά τα όπλα με τα άνθη και τους καρπούς. Όσα είναι τα άνθη και οι καρποί στη φύση τόσο είναι και το αμέτρητο πλήθος των ένοπλων πολιορκητών. Ο ποιητής με την αντίθεση δε θέλει με τη σύγκριση να τονίσει μόνο ότι ο αριθμός των εχθρών είναι πολύς. Θέλει να δηλώσει ότι τα ίδια τα άνθη και οι καρποί γίνονται άρματα

και όπλα τα οποία μπορούν να πολιορκήσουν τις ψυχές των πολεμιστών με την ομορφιά τους και να τους παρασύρουν ώστε να αμφιταλαντευτούν ανάμεσα στην ομορφιά και τη γλύκα της ζωής και στο χρέος του αγώνα για ελευθερία.

Φύση (άνθη-καρποί-Απρίλης)	Άνθρωπος (πολιορκία)
ομορφιά, ζωή εικόνα γιορτής ,χαράς	πείνα, κακουχίες, κίνδυνος, θάνατος

Στίχοι 3-11 (εικόνες ανοιξιάτικης φύσης)

+ Στίχοι 3-5 (1^η εικόνα)

Η πρώτη εικόνα παρουσιάζει ένα κοπάδι λευκά πρόβατα πάνω σε ένα λόφο και το είδωλό του στη γαλήνια επιφάνεια της θάλασσας, όπου ενώνεται με τις ομορφιές του ουρανού που καθρεπτίζονται κι αυτές στο νερό. Στην εικόνα υπάρχει κίνηση και ήχος (κινούμενο, βελάζει). Με το σχήμα υπαλλαγής «λευκό βουνάκι πρόβατα αντί βουνάκι λευκά πρόβατα» και τη μεταφορά «βουνάκι =πρόβατα», τα πρόβατα και το βουνό συνδέονται σε μία σύνθετη εικόνα και δίνεται η εντύπωση πως το βουνό παίρνει τα χαρακτηριστικά των προβάτων, το βουνό δηλαδή φαίνεται λευκό και μοιάζει να κινείται και να βελάζει ακριβώς επειδή κινούνται πάνω σ' αυτό βελάζοντας άσπρα πρόβατα.

+ Στίχοι 6-8 (2^η εικόνα)

Παρουσιάζεται μια γαλάζια πεταλούδα σε δύο φάσεις: α) να φτάνει βιαστικά στη λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου και να καθρεπτίζεται στα νερά της παίζοντας με τον ίσκιο της, με το είδωλο που δημιουργείται πάνω στην επιφάνεια των νερών, σα να ήταν μια άλλη πεταλούδα β) αναδρομικά, να κοιμάται μέσα σε ένα ευωδιαστό άγριο κρίνο

+ Στίχος 9 (3^η εικόνα)

Ο Σολωμός παρουσιάζει ένα μικρό και ασήμαντο ον, το σκουληκάκι, ένα μικρό πλάσμα να συμμετέχει και αυτό στη χαρά, τη γλύκα της ζωής. Το υποκοριστικό δηλώνει το μικρό μέγεθος αλλά και την τρυφερότητα του ποιητή ακόμα και για τις πιο ασήμαντες μορφές ζωής.

✚ Στίχος 10

Ο στίχος αυτός συνοψίζει, συμπυκνώνει τον κατακλυσμό της ομορφιάς, αποτελεί την κατακλείδα των προηγούμενων εικόνων και δηλώνει το αποτέλεσμα της επίδρασής τους. Η ομορφιά και η χάρη της φύσης είναι τόσο μεγάλες, τόσο ανεπανάληπτες, ώστε ξεπερνούν την πραγματικότητα και εκτείνονται στο χώρο της μαγείας και του ονείρου. Δημιουργούν μια ονειρική κατάσταση πέρα από τα όρια του πραγματικού (και που βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με όσα συμβαίνουν μέσα στο Μεσολόγγι).

✚ **Στίχος 11** (4^η εικόνα) : Ακόμα και τα άψυχα στοιχεία της φύσης (μαύρη πέτρα) ακόμα και τα νεκρά (ξηρό χορτάρι) δεν είναι αμέτοχα στο «χορό» και το «γέλιο» του Απρίλη και του Έρωτα. Ακόμα και αυτά μέσα στην ομορφιά της ζωής παίρνουν αισθητική υπόσταση, μετουσιώνονται σε πράγματα πανέμορφα (ολόχρυσα).

✚ Με τις εικόνες αυτές ο ποιητής αγκαλιάζει όλη την πλάση: τον ουρανό, τη γη, τη θάλασσα, το σύνολο των ζώων (ένα είδος από εκείνα που πετούν, ένα από εκείνα που περπατούν και ένα από εκείνα που έρπουν), τα φυτά, τα μη έμβια, την ανόργανη και νεκρή ύλη. Ακόμη και τα πιο απλά και τα πιο ασήμαντα, τα πιο ταπεινά, τα κατώτατα, ακόμα και τα ανόργανα που δεν έχουν καμία χάρη και αισθητική αξία τώρα την άνοιξη παίρνουν όλα εξαιρετική ομορφιά και τονίζουν την αξία της ζωής.

✚ Είναι αξιοπρόσεκτο ότι οι εικόνες δίνονται με φθίνουσα κλιμάκωση: από τις μεγαλύτερες στις μικρότερες και από τις πλουσιότερες στις πιο λιτές (=τα επιμέρους στοιχεία που περιέχουν λιγοστεύουν).

✚ **ΣΤΙΧΟΙ 12-13: Η ομορφιά της φύσης, η ζωή** σα να είναι νερό «χύνεται», ξεπηδά από παντού (χίλιες βρύσες) και σα έχει χίλιες γλώσσες κρένει, μιλάει. **Η ζωή μέσα στην ομορφιά της ανοιξιάτικης φύσης**, που εκδηλώνεται τόσο ορμητικά από παντού, αποτελεί πρόκληση για τους Μεσολογγίτες να την ακολουθήσουν εγκαταλείποντας το χρέος του αγώνα, που θα τους οδηγήσει ίσως στο θάνατο. Μάλιστα τώρα την άνοιξη η ζωή είναι χίλιες φορές πιο όμορφη και επομένως όποιος την αψηφήσει και την εγκαταλείψει πεθαίνει χίλιες φορές. «Όποιος

πεθάνει σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει» Η ομορφιά της φύσης αυξάνει την λαχτάρα για ζωή και παράλληλα την οδύνη του θανάτου (χαρακτηριστική η επανάληψη του ρήματος πεθαίνει στον στίχο). **Η φύση υποβάλλει τους πολιορκημένους σε μια σκληρή δοκιμασία θέτοντας ένα δίλημμα: να παραδοθούν και να σώσουν τη ζωή τους ή να επιτελέσουν το καθήκον τους με τίμημα το θάνατο.**